

**Ўзбекистон республикаси жоқары хэм орта арнаўлы БИЛИМлендириў
МИНИСТРЛИГИ
БЕРДАҚ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

**ТЕХНИКА ФАКУЛЬТЕТИ
АРХИТЕКТУРА ҲӘМ ҚАЛА ҚУРЫЛЫСЫ КАФЕДРАСЫ**

«Қорғаўға рухсат берилсин»

факультет деканы

_____ Т.Узақов

« ____ » _____ 2018 ж.

**Архитектура бакалавр бағдарын питкерийшиси Юлдашев
Расулдиң «Манғыт қаласы ушын Қыпчак көшеси бойына
мөлшерленген Көргизбе сарайы имаратының архитектуралық
жойбары» темасы бойынша**

ДИПЛОМ ЖОЙБАРЫНЫҢ

ТҮСИНДИРИҰ ХАТЫ

Кафедра баслығы:

Б.Кидирбаев

Диплом жойбары басшысы:

**Қуттымуратова М
ООО «Қишлоқ қурилиш
лойиха» бас архитекторы**

Нөкис-2018 ж.

БЕРДАҚ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҚАЛПАҚ МӘМЛЕКЕТЛИК
УНИВЕРСИТЕТИ

ТЕХНИКА ФАКУЛЬТЕТИ

АРХИТЕКТУРА ҲӘМ ҚАЛА ҚУРЫЛЫСЫ КАФЕДРАСЫ

5340100-Архитектура бакалавр бағдары

ДИПЛОМ ЖОЙБАРЫН ОРЫНЛАҰ БОЙЫНША ТАПСЫРМА

Питкеріуши: Юлдашев Расул

1. Диплом жойбарының темасы: *Манғыт қаласы үшін Қыпчақ көшесі бойына мөлшерленген Көргізбе сарайы имаратының архитектуралық жойбары*

ҚМУ бойынша 20 ____-жыл “ ____ ” _____ күнги № _____ бұйрық пенен тастыйықланған.

2. Диплом жойбарын орынлау үшін мағлыұматлар: *имараттың хызмет көрсетиу дәрежесі II-дәрежелі, имараттың узаққа шыдамлылығы II-дәрежелі, жергиликли климатология -18°C +25°C, қатыу тереңлиги 0,7 м, қурылыс майданның рельефи-тегис.*

3. Түсиндириу хатында келтирилетуғын мағлыұматлар:

а) *Архитектура-қурылыс бөлими бойынша: Имараттың архитектуралық шешимлери, Имарат қабатлары ҳәм ханалар атамалары, техника экономикалық көрсеткишлер, тийкар, фундаментлер, дийуаллар, ара дийуаллар, терезелер, есиклер, поллар, аралық бастырмалар, текше элементлерин таңлау, таңданған конструкциялар ҳәм материаллар ГОСТ тийкарында алынған.*

б) Конструктивлик - есаплаў бөлими бойынша: аралық бастырма плиталарын есаплаў ҳам конструкциялаў, плитаның салмақлы жүкке есабы, аралық бастырманың жарықларының пайда болыўы бойынша есабы, аралық бастырманың ўақытша салмақларға тексеріў, арматураланыў дәрежесин есаплаў, кабинетлердиң табиғый жақтылық пенен тәмийинлеў есабы.

в) Қурылысты шөлкемлестириў ҳам мийнетти қорғаў бөлими бойынша: Қурылысты шөлкемлестириў жойбары, имарат ҳам сооружениелер қурылысын шөлкемлестириўде қолланылатугын моделлер, жумысларды шөлкемлестириў ҳам режелестириўде календарлық график есабы, қурылыс бас жобасы, ўақтыншалық имарат ҳам сооружениелер есабы. қурылыс жумысларында мийнетти қорғаў ҳам қурылыста техника қәўипсизлиги.

д) Пайдаланылған әдебиятлар дизими:

1. *Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2017 йил 7-февралдаги ПҚ-4947 қарори.*
2. *«Архитектурное проектирование общественных зданий» М. Стройиздат 1985 г.*
3. *«Архитектура и строительство Узбекистана» № 11. 1987*
4. *Интерьер Раннев Москва 1987г.*
5. *Қадирова Т.Ф. «Ўзбекистоннинг истиқлол йиллари меъморчилиги» Тошкент 2004*
6. *Меъморчилик ва қурилиш муоммалари №2. 2004.*
7. *Жамоат бинолари ва иншоатлари ҚМҚ 2.08 – 02 – 96*
8. *Общественные здания и сооружение СНиП 11–Л 2 – 72*
9. *Кадырова Т.Ф. Пути Архитектурного возрождения Узбекистана за ХХ-начала ХХІв.в. (Традиции и современность)-Т.,2007*
10. *Уролов А. Меъморий шакларни уйғунлаштириш ва безаш. Самарканд, СамДАҚИ , 2003 й.*
11. *А.П. Вергунова. Архитектурная композиция садов и парков. Стройиздат-1980г.*
12. *Змеул С.Г., Маханко Б.А. Архитектурное типология зданий и сооружений. М.2001*
18. *«Архитектурные конструкции» под редакцией З.А. Казбек-Казиева. Москва, 2006 г*

4. Диплом жойбарының сызылмалары дизими:

а) Архитектура-құрылыс сызылмалары: *Имараттың фасады М1:100, қабаттар жобасы М1:100, қыркымлар М1:100, бөлмелер дизими, техника экономикалық көрсеткішлер, бас жоба М1:500.*

5. Диплом жойбары бөлімлері бойынша мәсләхәтшилер:

№	Диплом жойбарының бөлімлері	Басланыў мүддеті	Тамамланыў мүддеті	Имзасы	Мәсләхәт шиниң фамилиясы
1	Архитектура-құрылыс бөлімі	08.11.2017	17.12.2017		Ж.Абатов
2	Конструктивлик-есаплаў бөлімі	01.12.2017	20.12.2017		Р.Ешниязов
3	Құрылысты шөлкемлестириў хәм мийнетти қорғаў бөлімі	15.01.2018	17.02.2018		Ж.Тургаев

6. Тапсырма берілген сәне: _____

7. Тастықланған диплом жойбарын тапсырыў сәнеси: _____

Диплом жойбары басшысы: _____

М.Қуттымуратова

(имза)

Тапсырма орынлаў ушын қабылланды: _____

Р.Юлдашев

(имза)

Кафедра баслығы: _____

Б.Кидирбаев

(имза)

Мазмуны:

Кирисиў	7
I. Архитектуралық қурылыс бөлими	8
1.1. Имараттың архитектуралық шешими	11
1.2. Көргизбе сарайына болған улыўма талаптар	13
1.3. Жәмийетлик имаратлар ҳәм иншаатларға қойылатуғын талаптар.....	17
1.4. Жәмийетлик имаратлар ҳәм иншаатларды инженерлик қурылмалар менен үскенелеў процесси	18
1.5. Конструкциялық шешими.....	21
II. Конструктив есаплаў бөлими	23
2.1. Монолит плитасын есаплаў ҳәм конструкциялаў.....	24
2.2. Темир бетон ҳәм текшелер конструкциялары есабы	37
2.3. Қабатлар арасындағы бастырмалар	40
III. Қурылысты шөлкемлестириў ҳәм мийнетти қорғаў бөлими..	43
3.1. Қурылысты шөлкемлестириў	44
3.2. Қурылысты шөлкемлестириў ҳәм мийнетти қорғаў бөлими, мақсети ҳәм ўазыйпасы.....	49
Жуўмақлаў	53
Пайдаланылған әдебиятлар	55
Эскизлеру.....	56
.	

Кирисиў

Республикамызда жүз берип атырған өзгерислер хэмме тараўлардағы сыяқлы, болажақ архитектурларға да жүдә жуўапкершиликли ўазыйпаларды жүклейди. Хақыйқаттанда халқымыз өз ғәрезсизлигин қолға киритип халықлар арасында толық өзлигин көрсетип билдирди. Президентимиз Ш. М. Мирзиёев талантлы, қәбилиетли жасларға көплек имканиятлар жаратып бермекте. Буның айқын мысалы ретинде 2018-жылдын Жеке исбилерменлик, жаңа идеаларды хэм технологияларды қоллап-қуўатлаў жылы деп белгилениўин айтсақ болады. Мәмлекетимиздин биринши президенти И.А.Каримов «Руўхый тәрептен жүдә раўажланған Инсанды тәрбиялаў тәлим хэм билимин жетилистириў, миллий идеяны жүзеге шығаратуғын жаңа аўладты камалға келтириў мәмлекетимиздин ең әхмийетли ўазыйпалардың бири болып қалады» деп айтып өткениндей архитектор, яғный дәретиўши инсан басқа тараў ийелери сыяқлы биринши нәўбетте ең жоқары пазыйлетли, ақылы пәк, ийманлы хэм исенимли, хадал хэм жумысына садық, келешек әўладларға мийирман, талабшан хэм үрп-әдетлерди, дәстүрлерди тереңирек билетуғын хэм хұрметин орынына қойып билетуғын болыўы керек. Архитектордың кәсбий қәбилиетлери хаққында айтып өтетуғын болсақ, ең дәслеп өз кәсибинин пидәйысы, өз жумысына дәретиўшилиқ хэм илимий көз қараста қарайтуғын шахс болыўы талаб етиледди. Бул шахсда жаңа билимлер хэм жоқары тәжирийбелерге ийе мүтәжлик, ең әхмийетлиси онда шөлкемлестириўшилиқ, бақлаўшылық, қатты қоллық хэм адамгершилиқ қәсийетлери анық сезилип турсын. Архитектор архитектураның арнаўлы билими хэм тәжирийбе менен қуралланбастан турып, үлкен жойбарларды орынлай алмайды хэм жас архитекторларға архитектура сырлары, миллий мийрасымыз тарыйхын тәрийиплеп бере алмайды, хэмде өз касибине қызықтыра алмайды. Бугинги заманагөй болажақ архитектор Орайлық Азия халкларының ески миллий архитектуралық имаратларының үлгилерин өзлестирген болыўы дәўир

талабы. Жоқарыда атап өтилген талаптарды өзінде жәмлеген ҳәр қандай архитекторға кележек әўладымызды исенип тапсырсақ болады.

Архитектордың нағыз руўхый көриниси оның дөретиўшилиқ излениўлери, ол жаратқан көркем, гөззал сүүретлер, архитектуралық жойбарлар ҳәм шырайлы имаратлар жасларда Ұатанға, көркем өнерге, өмирге шын мухаббатын оятыўы лазым. Жуўмақ етип айтқанда, архитекторлардың жумысларын жаңсылыққа баслаўшы жол.

Енди салынатуғын архитектуралық имаратлардың тийкарлары ҳәм ҳазирги жас әўладтың мийнети менен жаратылады. Бүгинги күнимиздеги архитектура ҳәм оның өзине тән өзгешеликлери менен дүнья архитектурасы ишинде ажыралып турады. Буған себепши өзбек халқының мың жылдан берли асырап абайлап киятырған архитектура дәстүрлери бүгинги күнде де даўам етирилип атырғанынан себепши болады. Өзбекистан Республикасы өз ғәрезсизлигин алғаннан соң басқа тараўлар сыяқлы архитектурада да ең үлкен өзгерислер жүз берди.

Өзбекистан Республикамыздың барлық пуқаралары тарийхында әжайып бир ўақыя болып – халқымыздың сиясый еркинликке ерисиўи ҳәм ғәрезсиз мәмлекетти пайда еткен ҳазирги дәўирди куўанышлы түрде қабыл етип, оннан илҳамланып архитекторларымыз дөретиўшилиқ жумысларын алып бармақта.

Орта әсирлердеги жәмийетте жасаған әўладларымыздың архитектураға болған қызығыўшылығы күшли болғанлықтан бар идеяларын сәўлелендириўге, мәмлекеттиң мүтәжлигин қанаатландырыўға ынтылып келген. Соған байланыслы Республикамыз архитекторлары жүз берип атырған үлкен өзгерислерге өз үлеслерин қосыўға ҳәрекет етип келмекте.

I.Архитектуралық құрылыс бөлімі

1.1.Имараттың архитектуралық шешими

Менин танлаган диплом жойбарым Манғыт қаласына арналған 250 орынлық көргизбе сарайының архитектуралық шешими 2 қабатлы жаңалықтарды тамашалау орын болып есапланады. Не ушын бул теманы танладым. Себеби, қаламызда музейлер, кино театрлар, театрлар, манеж хәм спорт орынлары бар.Бирак, қаламыздың халқына инновацион жаңалықтарды көрсетип ашып беретуғын көргизбе сарайының қурылмағанлығын есапка алған қалда, мен Амударья районы орайы Манғыт қаласына қаламыздың көркіне көрк қосатуғын сулуы хәм де заманагөй көргизбе сарайы имаратынын бой тиклеуін қәледим.Республикамыз ғәрезсизликке ерискен соң қала хәм районларымызды раўажландырыўға, халықтың соцаллық жағдайын көтермелеўге жәнеде абаданластырыўға беккем бел байлаған. Архитектуралық имаратларды елде сулуы, ықшамлы, беккем хәм экономикалық тәрептен арзан етип қурыў бугини. куннің талабы есапланады. Хукимет басшыларыда жоқарыда атап өткен имканиятларымызды да қоллап қуўатлап көплеген ис-илажлар алып бармақта. Мысалы, атап өтсек оқыў орынларын тазадан қурыўда, капитал реконструкциялаўда оларды дунья стандартларына сай етип салыўды бақлап бармақта. Көплеген колледж хәм академиялық лицей имаратлары мектептердің капитал реконструкция хәм капитал ремонтлаў ислери исленбекте. Демек, келешек әуладларымыз бизлерденде билимли, ақыллы хәм әлбетте күшли қәнийгелер болып жетилисип шығады десек қәтелеспеймиз. Манғыт қаласының орайында бундай қолайлықтарға ийе, сулуы архитектуралық көринистеги Көргизбе сарайы имаратының бой тиклеуи, бир тәрептен районымыз орайларында және де сулуыландырып көркіне көрик қосып, екінши тәрептен халықтың сана-сезими жоқары, ойлаў хәм қабыл етиў қабилети жоқары дәрежеде раўажланған, еркин пикирлей алатуғын хәм өз пикирин тартынбай айта алатуғын, руухый дуньясы бай, хәр тәреплеме жетик, хақыйқый баркамал әуладлар болып өсиўинде улкен әхмийетке ийе.

Халықтың мәдениет жақтан дем алып хәм кеўил жазыўына өз үлесимди қосқым келеди. Сол себепли 250 орынлық көргизбе сарайы имаратын диплом

жойбарыма баслы тема етип сайладым. Хәр бир тарийхий дәўир архитектуралық тәрәплери менен өзине сай қәсийетлери арқалы бир-биринен

ажралып турады. Бул қәсийетлер тийкарынан 4 турли сыпатланады:

Функционал тәрәптен мутәжликлерди қандырыўы хәм пайдалы болыўы

керек. Конструктив тәрәптен беккем хәм шыдамлы болыўы керек.

Экономикалык тәрәптен аз қәрежетли хәм арзан болыўы керек. Эстетика

тәрәптен сулыу хәм барлық нәрселер оз орнында болыўы керек.

Жоқарыда айтып өткен сыпатларды өз ишинде бирлестирген жұмыс барысында ғана тарийхий дәўирлерде архитектуралық профессионал усыллар раўажланған хәм жетик имаратлар жаратылыўына хызмет еткен. Архитектураның раўажланыўы менен бирге функционал, конструктив хәм көркемлик шешимлерде раўажланып барған. Хәр бир дәўир өзгериўи менен өзине сай дәретиўшилиқ усыллар, стильлер раўажланып барған. Архитектуралық услуб – бул хәр бир дәўир хәм хәр бир халық архитектурасына сай болған функционаллық, конструктивлик хәм көркемлик қәсийетлер жыйындысына айтылады. Услуб тусинигинен мәниге ийе болып, белгили бир дәўирге сай бина хәм имаратлардың тарийхий хәм көлемли композицион шешимлери қолланылған қурылыс материалларын хәм конструкцияларының көркемлик тарийхий формалары менен анықланады. Архитектуралық услуб белгили бир тарийхий дәўирде жузеге келген, раўажланған хәм жоқ болып кетиўине байланыслы баска услуб пенен алмасқан. Демек, белгили бир тарийхий дәўирге сай болған услуб жасалма рәўиште раўажлана алмайды. Архитектура — бул бир ўақыттын өзінде көркем өнерге де айланады. Бина хәм имаратлар жобаланыўы хәм қурылыс барысы инженерлик билимлерге тийкарланған. Соның менен бирге архитектура көркем өнер болып есапланады. Себеби, архитектор көркемлик образга ийе имаратларды жаратады. Бул образлар тийкарынан геометрик формалар арқалы белгили болады.

Архитектурада образ тусиниги биринши нәўбетте бина хәм имаратлардын функционал ўазыйпалары менен байланыслы. Архитектуралык образ имаратлардың көркемлик хәм композицион тәрәплери менен де терең байланыслы. Бул тәрәплер биринши нәўбетте бина хәм имаратлардын функционал ўазыйпалары менен байланыслы болады. Көркемлик хәм композицион тәрәплениўи ритмлик дузилиси, саны хәм өлшемлери, реңи хәм фактурасы менен анықланады. Сонын менен бир катарда имаратлардын симметрик ямаса ассиметрик дузилислери, саны хәм өлшемлери, реңи хәм фактурасы тийкарғы бөлимниң бөрттирип көрсетилиўи хәм басқа да бир қанша тәрийплениўлери арқалы белгили бир образга ийе болады. Образ тусиниги имараттын функционал хәм де конструктив дузисине сай болған формата да ийе болыўы узликсиз байланыслы. Бина хәм имаратлар конструкциялары көркемлик тәриплениў сыпатында хызмет етип, имаратлардың сыртқы хәм ишки көринислери белгили бир эмоционал сезимлерди оятыўы да мумкин. Мысалы, улкен гумбез бенен усти бастырылған жабық имараттың сыртқы көриниси улкен болып көрингени менен гумбездиң асты шексиз аспан формасын еслетип турады. Архитектурада хәр бир көркем өнердиң биригиўи ямаса көркем өнер синтези имарат образын раўажландыратуғын тийкарғы қурал болып есапланады. Бина хәм имаратлар дузилисинде живопись хәм скульптуралык шығармаларды пайдаланыўының тийкары максети, бул көркемлик безеўлер арқалы имараттын идеялык мазмунына хәм образын көрсетип бериўден ибарат. Буннан тысқары имараттын артқы тәрәпиндеги живописьлык хәм скульптуралык шығармалар имараттын көркемлик хәм классикалык қәсийетлерин көрсетип турады. Дәўирлер өтиўи менен бир мәденият орнын басқа бир мәденият ийелейди. Инсаният цивилизациясында болса тек гана естеликлер, көркемлик шығармалар ишинде де ең улкени хәм бирден көзге тусетуғыныда бул әлбетте архитектуралык естеликлер есапланады.

Архитектуралық бина хәм имаратлардың көркемлик қыйматы олардың ишки хәм сыртқы көринислери шешими менен байланыслы. Бина хәм имаратлардың көркемлик көринислери еки тийкарғы нәрсе менен аныкланады: Бириншиден, бул улыўмаласкан архитектуралык хәм композицион формалары. Екиншиден, өзине сай форма хәм бөлимлеринен ибарат болады.

1.2. “Көргизбе сарайына”на болған улыўма талаптар

Көргизбе сарайлары көркем өнер хэм инновациялық жумысларды халыққа танытыўда хызмет көрсетиўши имаратлардың ең кең тарқалған түри. Хәр түрли темаларда художниклердиң дөреткен жумыслары, инновациялық жумыслар хэм тағы да басқа жаңалықлардан ибарат болған жумыслар көрсетиледи.

Нормада белгилениўинше көлеми 250 орынға шекем болған көргизбе сарайы әпиўайы хэм кең вестюбелли, жаңалықларды халыққа көрсетип ашып бериў ушын олардың дийўаллары үскенеленген болыўы керек. Көргизбе сарайы қурамы төмендегише болыўы мүмкин:

- 1) *Бас көргизбе залы*
- 2) *Киши көргизбе залы*
- 3) *Вестибюль*
- 4) *Гардероб*
- 5) *Картина хэм буйымларды сатыў залы*
- 6) *Кафе*
- 7) Мәжлислер залы
- 8) Администрация ханасы
- 9) Директор бөлмеси
- 10) Склад
- 11) Сан.узел

Норматив хўжетлерде көргизбе заллардың төмендеги тийкарғы түрлери алынған:

- Бир заллы – 150, 200, 300, 500, 800 орынлы;
 - Еки заллы – 200х300, 300х500, 500х800 орынлы;
 - Үш төрт заллы – 100х200х300 (500), 100х200х200х300 (500) орынлы;
- Кафе (30 орынлы) хэм көркем өнер салоны менен бирлескен 200х300 орынлы;

Көргизбе сарайының тәркиби хәм майданларын Қ.М.Қ. 207.02.97 «Административлик биналардан алыныўы керек».

4. Қайсы орынға қолланылыўы, қурылыўы, шараяты, бинаның классы, жуўапкершилиги, беккемлик коэффициенти.

Қарақалпақстан Республикасы Амударья районы Манғыт қаласына мөлшерленген Қыпчак көшеси бойына жойбарланды.

- топырақтың тәркиби шөгийши, әпиўайы, қурамалы;

- класс жуўапкершилиги -1

- беккемлик коэффициенти -1

- от алыўшылыққа қарсылық дәрежеси -2

5. Жойбарлаў стадиясы –эскиз жойбары

6. Архитектуралық – жойбар шешими хәм қурамы функционал технологик шөлкемлестириўшилиқ талапларына жуўап бериўи керек.

Тийкарғы талаплар Көргизбе сарайы имаратының архитектуралық-көркемлик шешимлери хәм оның ишки көриниси интерьериниң кеңислик шешимлерине қаратылыўы хәм хәзирги заман архитектурасының ең илгерилеген үлгилеринен пайдаланыў, хәмде Өзбекстан миллий архитектурасынан кең пайдаланыў болып есапланады.

7. Конструктив шешимлерге заманагөй конструкция хәм усылларынан пайдаланыў хәмде жергиликли қурылыс материалларынан кең пайдаланыў керек.

Жоқарыда келтирилген фактлар Көргизбе сарайының архитектурасының тийкарын қурайды хәм сол тийкарда архитектуралық композициясы орынланады.

Бас план. Көргизбе сарайы имаратының бас планын орынлауда берилген аймақтың тәбiiй шараятынан келип шыққан халда орынланады.

Ол төмендеги бөлинеди: I-қабатында - Вестюбел, гардероб, қабыллау хана, мәжлислер залы, буфет, склад, административлик ханалары, сан узел, директор кабинети, көргизбе залы, картина хәм буйымларды сатыу залы ; II –қабатында тийкарғы көргизбе залы дахлизлерден ибарат. Аймақтың тәбiiй жайласуу шараятынан келип шыққан халда, Манғыт қаласына Қыпчак көшеси бойына жайластырылды.

КӨЛЕМЛИ - ЖОЙБАР ШЕШИМЛЕР

Жетилистирилген “Көргизбе сарайы” Амударья районы Манғыт қаласы Қыпчак көшесинде жайласқан болып, көргизбе зал, вестибюль, гардероб, директор кабинети, административ бөлими, мәжлислер залы, склад, картина хәм буйымларды сатыу залы, кафе хәм дәхлизлерден ибарат.

Шәртли белги сыпатында (отметка) 1 қабат таза полдың қәдди 0,000 қабыл қылынған хәм бул белги абсолют белги – 28,00 тең келеди.

Көлемли – жоба шешемлер тийкарында имараттың өлшемлери хәм формасы қабыл етиледи. Амударья районы Қыпчак көшеси бойында жайласқан “Көргизбе сарайы имараты”ның жобадағы өлшеми 1-15 оқлары бойынша 6,0м., А,...R оқлары бойынша 6,0м хәм улыума бийиклиги 21,5 м ны қурайды. Жер төледе бийиклиги -3,3 м, 1қабат бийиклиги 4,0м, 2 қабатлар бийиклиги 3,0м ден ибарат

Манғыт районы Қыпчак көшеси бойында “Көргизбе сарайы имараты” ның конструктив схемасы монолит темир бетонлы бастырма космик (фазовий)каркастан ибарат.

Манғыт районы Қыпчак көшеси бойындағы “Көргизбе сарайы имараты”ның конструктив шешимлерине, материалларға хәм имаратты безеуге қойылатугын талаптар:

Имараттың интерьери хәм сыртқы пардозды шешиӯде, имараттың узак хызмет етиӯине, өртке хәм санитария талапларына жуӯап бериӯши заманагөй пардозлаӯ материаллары хәм затларды ислетиӯ керек.

Манғыт районы Қыпчақ көшеси бойындағы“Көргизбе сарайы имараты ”ның жүк көтериӯши негизи монолит темир бетонлы космик каркас схема бойынша жойбарланған. Төбе қаптамасы (текистом) конструкциялары темир бетоннан ибарат .

.i

1.3. Жәмийетлик имаратлар хэм иншаатларға қойылатуғын талаптар

Жәмийетлик имаратлар өзиниң көриниси, түрине хэм де режелестирилиўине қарап түрли туман болып, биналардың көпшилигин курайды. Соған қарап оның үскенелери де хэр түрли болады.

Хәзирги заман архитектурасы хэм қурылысында үскенелерди қурылыс орнына хэм имараттың функциясына қарап таңлаў етиледі. Имаратларды жойбарлаў тәртибине қарап бәрше түрдеги имаратлардың үстинлиги хэм ислетилиўге мөлшерленгенлигине қарап классларға бөлинеди. Класқа тийисли болмаған ең ири, мәмлекетлик әҳмийетке ийе имаратлардың хызмет көрсетиў мүддети 100 жыл хэм оннан артық. Мысалы, Ташкенттеги “Истиқлол” сарайы буған мысал бола алады.

- 1 класс тағы имаратлар қалаларда көп қурылған имаратлар болып, 70 жыл хэм оннанда көбирек пайдаланыўға мөлшерленеди. Мәденият сарайлары, вокзаллар, аэропортлар хэм басқалар буған мысал бола алады.
- 2 класстағы имаратлар қалада көплек ушырайтуғын административлик имарат, мийманхана, ресторан сыяқлы имаратлар болып, ең кеминде 50 жылға мөлшерленеди.
- 3 класстағы имаратлар хызмет көрсетиў мүддети басқаларға қарағанда кемирек болып, 25-30 жылға барады.

Соның менен бирге хэр бир имараттың үскенелери отқа шыдамлылығына қарап та классларға ажыратылады.

Имаратлардың үскенелери хэм оның ислетилиўине қарап кем қабатлы ямаса үлкен аралықтағы (пролет) деп аталады.

Архитектуралық композицияның конструкциялы шешимлери шешилиўде төмендеги: тәбийий хэм жасалма орталық, қуяш радиациясы, реңи, ҳаўа хэм ығаллылық, самалдың тезлиги хэм бағдары, жаўын шашын хэм сеслер сыяқлы компонентлер жүдә әҳмийетли роль ойнайды.

1.4.Жәмийетлик имаратлар хәм иншаатларды инженерлик қурылмалар менен үскенелеу процесси

Жәмийетлик имаратлардың инженерлик қурылмалары деп, әдетте төмендегилер есапланады: сантехника қурылмалары (ысытыу системасы, самалатыу, хауа кондиционерлери, сууық хәм ыссы суу тәмийнаты, канализация,газ тәмийнаты) хәм т.б.

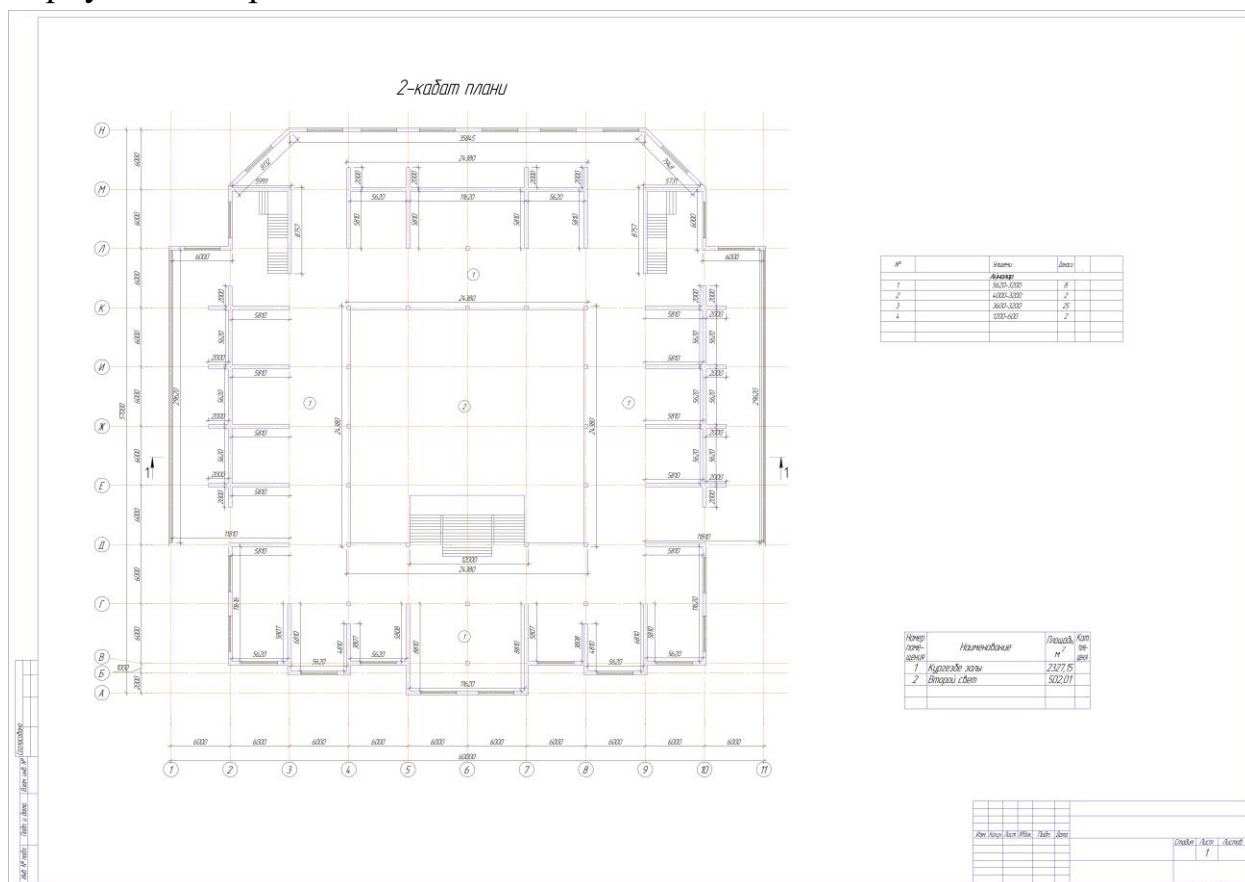
Имараттың сыртқы тәрәпинен пайдаланылатугын инженерлик үскенелерге болса итибар бериу хәм оны эстетик сулыулық берип жойбарлау керек. Каладағы бәрше жәмийетлик имаратлардағы инженерлик үскенелер көп халларда сыртқы энергия дерегинен хәрекетке келтириледі. Олда болса ең көп тарқалған дерек түри: электр энергиясы, ыссысылық энергиясы ямаса газ.

Жәмийетлик имаратларда ысытыуда, тийкарынан суу хәм хауадан ыссылық бериуши сыпатында пайдаланылады. Әдетте имарат ишиндеги адамларға қолайлық жаратыу хәм де жанылығыны үнемлеу мақсетинде хана ишиндеги хауаның температурасын автомат тәризде басқарылып турылады.

Халат жойбары

Жойбарластырылып атырған көргизбе сарайы имараты Манғыт қаласы Қыпчак көшеси бойына жайластырылған. Буннан мақсет халықтың инновацион техтологияларға болған көз қарасын, сезимин еледе арттырыу мәдений хәм маърифий дем алыу хәм де бос уақытларын мазмунлы өткериу болып табылады. Биз бул имаратты жойбарластырып атырған жер **2,2гектар** майданға тең. Бул жер 2001 жылға дейин ашық даланлық болып шаруа маллары отлаған майдан болған. Хәзирги күнде бул жерде жәмийетлик имаратлар қурылмақта.

Жойбарланып атырған имараттың кириу бөлими көргизбе сарайына кириу батыс тәрепте жайласқан.

Имарат 2 қабатлы болып, жойбарда хәулиге кирип ханадан басқа бөлимлерге кириу жойбарланған, хәули ортасында дем алыу орынларына жайластырылған. Кафе хәмде картина хәм буйымларды сатыу залының кириу есиклери имараттың еки тәрепинде жайласқан. Арқа тәрепте автомобиллердің тоқтау орны жойбарланған.

Техникалық – Экономикалық көрсеткишлер

Улыма майдан: 2.2 Га.

Қурылыс майданы: 8.0

Жасыл аймақ: 0.6 Га.

Жоллар, тротуарлар хәм көшелер: 1.4 Га.

Суулар (фонтан, салма): 0.8 Га.

1.5. Конструкциялық шешими

ФУНДАМЕНТЛАР (ФУНДАМЕНТЛЕР)

Манғыт қаласы үшін Қыпчақ көшесі бойындағы “Көргизбе сарайы имараты”ның көргизбе залында дийуаллар стаканлы, ал қалған бәрше бөлімлер ленталы етип жойбарланған.

Фундамент – жер асты конструкциялары болып, өзіннен жоқарыда турған конструкциялар аұырлығын қабыл қылып, грунтларға узатып бериуши конструкция болып есапланады. Фундаментке жоқарыдан дийуал хәм үстинлердің жеке аұырлығы, төменнен болса жердің керисинше басымы тәсир етеди.

Иншаат тийкары дегенде жоқарыдан түсетуғын жүкти қабыл ететуғын хәм де усы жүк тәсиринде күшлениу хәм деформация халатында болатуғын грунт массасы түсиниледи. Тийкар қанша кем хәм тегис деформацияланса, оның қурылыс сыпатлары сонша жоқары болады, иншаатта қосымша күшлениулер сонша кем пайда болады.

Иншаат хәм грунтқа мас фундаментлер таңлау жойбарлаудың әхмийетли мәселелериниң бири болып табылады. Тийкар хәм фундаментлердің бир неше варианты техникалық экономикалық анализ етиу жолы менен оның исши варианты қабыл етиледи.

Фундаментлер жетерли дәрежеде беккем, пухта, сууыққа хәм жер асты сууларының агрессив тәсирине шыдамлы болыуы керек. Фундаментлердің жобадағы өлшемлери сондай алыныуы керек, жоқарыдан түсетуғын есапланған жүклер тәсиринде фундаментлер астында пайда болатуғын орташа басым, грунтқа берилетуғын басымнан артып кетпеслиги керек;

Фундаментлердің шөгиуи нормада көрсетилген дәрежеде болыуы керек. Хәр қандай фундамент жойбарында еки характерли тегислик болады,

иншаат таяныушы үстки сырт (үстки тегислик) хәм де грунт пенен тутасып турыушы астыңғы сырт (астыңғы тегислик).

Фундаментлер шуқырлығы (тереңлиги), жүк тәсиринде ислеу характери, конструктивлик формасы, материалы, уазыйпасы хәм де ислеу усылына қарап бир неше түрлерге бөлинеди. Шуқырлығына (тереңлиги) қарап сайыз хәм шуқыр (жер төлели) фундаментлер болады. Жойбар формасына қарап бөлек, лента сыяқлы массив, аралас хәм қазықлы фундаментлер болады.

Имаратлардың үлкен хәм кишилигине қарап, фундаментлерге түсетуғын жүктің ауырлығыда хәр қыйлы бол ады. Айрым бир уақытлары фундаментлердің тийкарындағы грунттың физикалық механикалық қәсийетлериде түрлише болады. Соның ушында фундаментлердің шуқырлығы (тереңлиги) бирдей болмайды. Фундаментлердің түби жер бетине қанша жақын болса, ол сонша арзан түседи, сол себепли фундаментлердің жер бетине жақынырақ алыуға хәрекет қылынады.

II. Конструктив есаплаў бөлими

2.1. Монолит плитасын есаплау хэм конструкциялау

Монолит плита кесе-кесимли туўры төртмүйеш болған көп аралықлы үзликсиз балка сыпатында есапланады. Плитаны есаплау ушын бастырмадан 100 см енинде узын лента ажыратылып алынады, екинши дәрежели балка хэм дийўаллар оның таянышлары деп қаралады.

Плитаға тәсир етиўши жүклерди топлау, есаплы зорығыўларды анықлау хэм арматура кесимин таңлау $1,0 \text{ м}^2$ ға туўры келетуғын есаплы жүк анықланды.

Екинши дәрежели балканың кесе-кесим өлшемлери төмендегише таңланады:

$$h_{bt,\delta} = (1/12 \div 1/20)l_{bt,\delta};$$

$$b_{bt,\delta} = (0,3 \div 0,5)h_{bt,\delta}$$

Екинши дәрежели балканың бийиклиги 5 см ге есели болыўы зәрүр, ени болса 10, 15, 18, 20, 22, 25 см сыяқлы өлшемлерде монолитлеу мақсетке муўапық.

Плитаның есаплы узынлығы төмендегише анықланады:

$$l_{0,sp} = l_{nl1} - d + \frac{12}{2} - \frac{b_{bt,\delta}}{2}; \quad l_{0,sp} = l_{nl2} - b_{bt,\delta}$$

бул жерде d - дийўал осынан оның ишки қырына шекем болған аралық; 12 см - плитаның дийўалға киритилген белиминиң узынлығы; l_{nl1} – дийўал менен биринши (екинши дәрежели) балка ослары арасындағы аралық; l_{nl2} – аралықтағы екинши дәрежели балкалар ослары арасындағы аралық.

Тең аралықлы ямаса аралықлары арасындағы парқ 20% тен артық болмаған үзликсиз плиталарда пайда болатуғын есаплы моментлер төмендеги формулалардан анықланады:

а) биринши аралық хэм аралықтағы биринши таяныш ушын:

$$M_1 = \pm \frac{q \cdot l_{0,кр}}{11} \quad (1)$$

б) орта аралықтар хәм аралық таянышлар ушын:

$$M_2 = \pm \frac{q \cdot l_{0,ср}^2}{16} \quad (2)$$

Бойлама арматураның кесим жүзеси $A_s = \frac{M}{R_s \cdot \zeta \cdot h_0}$ формуладан анықланады. Бул жерде M - есаплы ийиўши момент, $кН\cdot м$; R_s - арматураның есаплы қарсылығы, Па; $h_0 = h_{пл} - a$; a - қорғаўшы қатламы болып, плита ушын 10-15 мм қалыңлықта алынады; $h_{пл}$ – плитаның қалыңлығы; ζ - төмендеги муғдар арқалы қосымша 7 ден алынады.

$$\alpha_m = \frac{M}{R_b \cdot \gamma_{bt} \cdot b \cdot h_0^2};$$

бул жерде R_b – бетонның қысылыўға болған есаплы қарсылығы; b – плитаның есаплы ени – 100 см; γ_{bt} – бетонның ис шараяты коэффициенті.

Плита кепсерленген сым тор менен арматураланады. Сымтордың исши арматуралары бойлама жөнелисте жайласқан болып, Вр-I класслы сымнан таярланады. Сымтордың маркасы орта аралықтар ушын зәрүр болған арматураның жүзесине қарап таңланады. Сымторды бастырманың пүтин узынлығы бойлап жатқызылады. Шетки аралық хәм шеттен екениши таяныштағы арматура жүзеси жатқызылған сымтор жүзесинен үлкенирек болады. Соның ушын шетки аралық хәм екениши таянышқа қосымша сымтор төселеди.

Алты этажлы каркаслы (толық емес каркаслы) жәмаат имаратының конструкцияларын есаплаўда: бастырма панеллер кесе балкаларға, ортадағы балкалар колонналарға, шетки балкалардың бир ушы колоннаға, екениши ушы дийўалға таянады.

Берилгени:

- майдан өлшеми $Z_1 \times Z_2 = 16,0 \times 16,0 \text{ м}$;
- колонналар аралығы $l_1 \times l_2 = 6,0 \times 4,0 \text{ м}$;
- этаж бийиклиги $H_s = 3,0 \text{ м}$;
- этаж аралық бастырмаға түсетуғын норматив пайдалы жүк $P=5,0 \text{ кН/м}^2$;
- тамға түсетуғын жүк $P_n^1 = 0,75 \text{ кН/м}^2$
- бетон классы – В25;
- арматура классы – А-III;
- кесе-кесимли хэм монтаж арматура классы – А-I;
- кепсерленген сым тор – Вр-I хэм А-I.

Есаплы узынлықлар хэм жүклер. Екинши дәрежели балкалар арасындағы аралық 2 м, плитаның қалыңлығын $h_{пл} = 6 \text{ см}$ деп қабыл қыламыз. Балкалардың кесе кесимлерин төмендегише белгилеймиз: тийкарғы балка ушын $h_{зл.б} = \frac{l_1}{10} = \frac{600}{10} = 60 \text{ см}$; $b_{зл.б} = 0,4 \cdot 60 = 25 \text{ см}$; екинши балка ушын: $h_{вт.б} = \frac{l_2}{16} = \frac{800}{16} = 50 \text{ см}$; $b_{вт.б} = 0,4 \cdot 50 = 20 \text{ см}$. Периметри бойлап қабырға қапланған аралық плитаның есаплы узынлығы еки балканың қырлары арасындағы аралыққа тең:

Кесе кесимли жөнелисте $l_{0,ср} = b_{пл} - b_{вт.б} = 2,0 - 0,2 = 1,8 \text{ м}$,

Бойлама жөнелисте $l_0 = l_2 - b_{зл.б} = 8,0 - 0,25 = 7,75 \text{ м}$.

Есаплы узынлықлар қатнасы $7,75:1,8 = 4,3 > 2$ болғаны ушын плита қысқа жөнелисте ислейди деп қабыл қылынған. Бул болса плитаның кесе-кесимли туўры төрт мүйеш пенен үзиликсиз балка сыпатында есаплау имканын береді. Плита кесиминиң ени $b_{пл} = 100 \text{ см}$, бийиклиги $h_{пл} = 6 \text{ см}$

болып, екінші дәрежелі балка хәм дийўалға таянады. Аралық плитаның есаплы ұзынлығы $l_{0,сп} = 1,8$ м, шеткі плитаникі $l_{0,сп} = l_{н.л.1} - d + \frac{12}{2} - \frac{b_{эм.δ}}{2}$;

бул жерде d -дийўал осынан оның ишки бетине шекемги болған аралық; 12 см -плитаның дийўалға киритилген бөлегиниң ұзынлығы; $l_{н.л.1}$ -дийўал менен биринши (екінші дәрежелі) балка ослары арасындағы аралық; $l_{н.л.2}$ -аралықтағы екінші дәрежелі балкалар осы арасындағы аралық.

$$l_{0,сп} = 2,0 - 0,25 + 0,06 - \frac{0,20}{2} = 1,71 м$$

Аралықлар саны 5 тен артық болса 5 аралықлы балка сыпатында есапланады.

Бастырма плитаның $1 м^2$ муғдарына тәсир етиўши жүклер жыйындысы төмендеги 1-кестеде көрсетилген.

1м² плитаға тәсир етиўши жүклер

1 - кесте.

№	Жүктің түрі	Норматив жүк, кН/м ²	Исенимдилік коэффициенті		Есаплы жүк кН,м ²
			Жүк бойынша γ_f	Ұазыйпасы бойынша γ_n	
Турақлы жүклер					
1	Плитаның өзінiң аўырлығы 25×0,06	1,5	1,1	0,95	1,57

2	Пол асты таярлауы (цемент сыбау $\delta = 2\text{см}$) $22 \times 0,02$	0,44	1,2	0,95	0,50
3	Керамик плиткалар $\delta = 15\text{мм}$ $20 \times 0,015$	0,30	1,1	0,95	0,31
	Жәми	2,24	-	-	2,38
	Пайдалы жүклер	5,0	1,2	0,95	5,70
	Толық жүк	7,24	-	-	8,10

Плиталарда зорығыуларды анықлау. Есаплы ийиуши моментлер пластик деформация итибарға алынған ҳалда анықланады. Есаплы «А» полосасы үшін.

1. Үзиликсиз балканың биринши аралығы хәм аралықтағы биринши таянышта пайда болатуғын момент:

$$M_1 = \pm \frac{ql_{0,нр}^2}{11} = \pm \frac{8,1 \cdot 1,71^2}{11} = \pm 2,15 \text{ кН} \cdot \text{м} .$$

2) Орта аралықлар хәм орта таянышларда пайда болатуғын момент:

$$M_2 = \pm \frac{ql_{0,ср}^0}{16} = \pm \frac{8,1 \cdot 1,8^2}{16} = \pm 164 \text{ кН} \cdot \text{м} .$$

Егер $\frac{h_{нл}}{l_{0,ср}} \geq \frac{1}{30}$ болса, этирапы қабырға менен оралған плитада («Б» полосасы) пайда болатуғын ийиуши момент кери күши тәсиринде 20% ке

кемейеди. Мысалда $\frac{6}{180} = \frac{1}{30}$ болғаны үшін орта аралық хәм таяныштағы моментлер 20 процентке кемейтириледі:

$$M_2^1 = \pm 0,8 \cdot 1,64 = \pm 1,31 \text{ кН} \cdot \text{м}$$

Есаплы кесе-кесимли күшлерди таппасада болады, себеби бундай плиталарда бетон қабыл қыла алатуғын кесе-кесим күшиниң муғдары сыртқы кесе-кесим күшинен бир қанша үлкен болады. Соның үшін плита кесе-кесим күш тәсирине есапланбайды.

Плитаның беккемлигин есаплау. Беккемлик шәртине муўапық исши арматураны таңлаудан алдын плита қалыңлығының максимал momenti тәсирине болған шыдамлылықты тексерип көреміз:

$$h_0 = \sqrt{\frac{M}{\alpha_m R_b \gamma_{b2} b_{nl}}} = \sqrt{\frac{215000}{0,1 \cdot 14,5 \cdot 0,9 \cdot 100(100)}} = 4,1 \text{ см}$$

бул жерде, $\alpha_m = 0,1$, бул муғдар $\xi = 0,1 \div 0,15$ болғанда үнемли қалыңлығына туўра келеди (қосымша 7).

Плита кесиминиң толық бийиклиги $h_{nl} = h_0 + a = 4,1 + 1,5 = 5,6$ см болуы керек. Бирақ плитаның әуелги бийиклиги $h_{nl} = 6$ см ди қалдырамыз, бул жағдайда исши бийиклик $h_0 = h_{nl} - a = 6,0 - 1,5 = 4,5$ см болады. Бул жерде a - арматураның қорғаушы қабаты.

Плитаны еки түрли жол менен арматуралау мүмкин: биринши жолға көре диаметри 4 мм болған В_p-I класслы сымнан исленген бойлама исши арматурасы болған орама сым тор жатқызылады; екинши жолда болса диаметри 6 мм ден кем болмаған А-I класслы арматурадан исленген, кесе кесим сымлары жүк көтеретуғын, кепсерленген сым тор қолланылады.

Плитаның беккемлигин тәмийнлеу үшін зәрүр болған арматура кесиминиң жүзеси A_s ти анықлаймыз. Есаплы «А» лентасы үшін:

1. Биринши аралық хәм екинши таянышта:

$$\alpha_m = \frac{M_1}{\gamma_b R_b b_{nl} h_0^2} = \frac{215000}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 100 \cdot 4,5^2 (100)} = 0,81$$

Қосымша 7 ден интерполяция жолы менен $\zeta = 0,958$ ди табамыз.

Арматура кесиминиң майданы:

1-жол менен арматураланғанда:

$$A_{s1} = \frac{M}{R_s \xi h_0} = \frac{215000}{365 \cdot 0,958 \cdot 4,5 \cdot (100)} = 1,37 \text{ см}^2$$

2-жол менен арматураланғанда:

$$A_{s2} = \frac{215000}{225 \cdot 0,958 \cdot 4,5(100)} = 2,25 \text{ см}^2$$

2. Орта аралық хәм орта таянышларда:

$$\alpha_m = \frac{164000}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 100 \cdot 4,5^2 (100)} = 0,062; \quad \zeta = 0,968$$

Арматура кесиминиң майданы(жүзеси):

$$\text{1-жол бойынша } A_{s3} = \frac{164000}{365 \cdot 0,968 \cdot 4,5(100)} = 1,03 \text{ см}^2$$

$$\text{2-жол бойынша } A_{s4} = \frac{164000}{225 \cdot 0,968 \cdot 4,5(100)} = 1,67 \text{ см}^2$$

Орта аралық хәм орта таянышларда «Б» лентасы(тасмасы) ушын

$$\alpha_m = \frac{131000}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 100 \cdot 4,5^2 \cdot (100)} = 0,05; \quad \zeta = 0,974$$

Арматура кесиминиң майданы(жүзеси):

$$1\text{-жол бойынша } A_{S5} = \frac{131000}{365 \cdot 0,974 \cdot 4,5(100)} = 0,82 \text{ см}^2$$

$$2\text{-жол бойынша } A_{S6} = \frac{131000}{225 \cdot 0,974 \cdot 4,5(100)} = 1,33 \text{ см}^2.$$

Плитаны конструкциялаў. Плиталарды биринши жол менен арматуралағанда исши бойлама стерженлер екинши дәрежели балкаларға кесе-кесим рәуиште жайласады, кесе-кесим стерженлер қаптал сымторлар үстине $5 \div 10$ см шығып турады.

«А» таянышта (**тасма–опора**) тийкарғы сым тор С-1 диң маркасын арматураның кесим бетине қарап таңлаймыз.

$$A_{S3} = \frac{4B_p - 1 - 100}{B_p - 1 - 200} 2660 \times L, \text{ буның майданы(жүзеси) } A_S = 1,26 > 1,03 \text{ см}^2.$$

Тийкарғы сымторды бастырманың пүтин узынлығы бойлап жатқызылады. Биринши аралық хәм екинши таянышқа қосымша сымтор жатқызыў талап етиледі. Оның жүзеси $A_{S,куи} = A_{S1} - A_{S3} = 1,57 - 1,03 = 0,34 \text{ см}^2$ алынады хәм таяныш артына $0,25 \cdot l$ аралыққа өтип турады.

$\frac{4B_p - 1 - 200}{3B_p - 1 - 200} 2660 \times L$ түриндеги С-2 сымторын қабыл қыламыз. Оның майданы $A_S = 0,63 > 0,34 \text{ см}^2$.

«Б» таянышында тийкарға сымтор С-3 ти майдан(жүзе) A_{S5} ке муўапық рәуиште таңлаймыз. Майданы (**жүзеси**) $A_S = 0,98 > 0,82 \text{ см}^2$ болған

$\frac{4B_p - 1 - 150}{3B_p - 1 - 200} 2660 \times L$ сымторын қабыл қыламыз. Қосымша С-4 сымторын

$A_{S,куи} = A_{S1} - A_{S5} = 1,37 - 0,82 = 0,55 \text{ см}^2$ бойынша таңлаймыз. Майданы

(**жүзеси**) $A_S = 0,63 > 0,55 \text{ см}^2$ болған $\frac{4B_p - 1 - 200}{3B_p - 1 - 200} 2660 \times L$ сым торын қабыл

қыламыз.

Екинши дәрежелі балканың беккемлігін нормал кесімлер бойынша есаплау

Балка кесе-кесиминің алдын таңланған өлшемлерін екинши таяныштағы момент тәсирине тексеріп көреміз. Таяныш этирапында плита созылыуы халатында болғаны себепли есап тууыры төртмүйешли кесім ушын орынланады:

$$h_0 = 1,8 \sqrt{\frac{M_2}{\gamma_{b2} R_b b_{bm,\delta}}} = 1,8 \sqrt{\frac{7930000}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 20 \cdot (100)}} = 31,4 \text{ см}$$

$a = 25$ мм хәм $d = 20$ мм деп қабыл қылып, кесімнің толық бийиклігін анықлаймыз:

$h_{em,\delta} = h_0 + a + \frac{d}{2} = 31,4 + 2,5 + 1 = 34,9$ см. Үзил-кесіл кесімнің өлшемлерін $h_{em,\delta} \times b_{em,\delta} = 40 \times 20$ см деп қабыл қыламыз. Ол халда $h_0 = 40 - 2,5 - 1 = 36,5$ см болады.

Балка беккемлігін төмендегі шәрт бойынша тексереміз:

$$Q \leq 0,3 \varphi_w \varphi_{b1} R_b b_{\delta m,\delta} h_0,$$

бул жерде $\varphi_{b1} = 1 - 0,01 R_b = 1 - 0,01 \cdot 14,5 = 0,855$; $\varphi_{w1} = 1,0$ болады. Ол халда:

$$85,8 \cdot 10^3 \text{ Н} < 0,3 \cdot 1 \cdot 0,855 \cdot 14,5 \cdot 20 \cdot 36,5 (100) = 271,5 \cdot 10^3$$

Шәрт қанаатландырарлы, қабыл қылынған өлшемлерде балка жетерли беккемлікке ийе екен.

Екинши дәрежелібалкалар аралықларында А-ІІІ класслы кепсерленген каркас пенен, таянышларда болса Вр-І класслы орама сым тор менен арматураланады.

Исши арматураның жүзесин 4 есаплы нормал кесим ушын анықлаймыз: екінши хәм орта таянышларда туўры төртмүйеш кесимли балка сыпатында M_2 хәм M_4 моментлери бойынша (4.19-сүүрет), биринши хәм орта аралықларда болса тавр кесимли балка сыпатында M_1 хәм M_3 моментлери бойынша.

Балканың тавр кесиминде ноль сызығының ҳалатын анықлаймыз:

$$M = \gamma_{b2} \cdot R_b \cdot b_f^1 \cdot h_{nn} (h_0 - 0,5h_n) = 0,9 \cdot 14,5 \cdot 200 \cdot 6(36,5 - 0,5 \cdot 6)(100) = \\ = 524,6 \cdot 10^5 \text{ Н} \cdot \text{см} = 524,6 \text{ кН} \cdot \text{м}; \quad M_1 = 100,9 \text{ кН} \cdot \text{м}.$$

Демек, ноль сызық таврдың полкасынан өтер екен, соның ушын бул кесимнің енинде $b_f^1 = 200 \text{ см}$ болған туўры төртмүйешли кесим сыпатында есаплаймыз.

Екинши арматураның кесим иайданын анықлаймыз:

1. Биринши аралық ушын ($M_1 = 100,9 \text{ кН} \cdot \text{м}$):

$$\alpha_m = \frac{M_1}{\gamma_{b2} R_b b_f^1 h_0^2} = \frac{100,9 \cdot 10^5}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 200 \cdot 36,5^2 \cdot (100)} = 0,029$$

4.1-кестеден $\zeta = 0,985$.

Арматураның талап етилген кесим жүзеси:

$$A_s = \frac{M}{R_s \cdot \zeta \cdot h_0} = \frac{100,9 \cdot 10^5}{365 \cdot 0,985 \cdot 36,5 \cdot (100)} = 7,69 \text{ см}^2$$

б- қосымшадағы кесте тийкарында арматураның саны хәм диаметрин белгилеймиз:

$$4 \text{ } \emptyset 16 \text{ A-III, } A_s=8,04>7,69 \text{ см}^2$$

Каркастың үстиңги стерженлери конструктив рәуиште белгиленеди:

$$2 \text{ } \emptyset 10 \text{ A-I, } A_s=1,57 \text{ см}^2$$

2. Орта аралықларда ($M_3=69,3 \text{ кН}\cdot\text{м}$):

$$\alpha_m = \frac{M_1}{\gamma_{b2} R_b b_f^1 h_0^2} = \frac{69,3 \cdot 10^5}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 200 \cdot 36,5^2 \cdot (100)} = 0,02, \quad \zeta = 0,99$$

$$A_s = \frac{M}{R_s \cdot \zeta \cdot h_0} = \frac{69,3 \cdot 10^5}{365 \cdot 0,985 \cdot 36,5 \cdot (100)} = 5,25 \text{ см}^2$$

Кестеден $4 \text{ } \emptyset 14 \text{ A-III, } A_s=6,15>5,25 \text{ см}^2$.

Каркаслардың үстиңги стерженлери А-I класслы арматуранан исленип, майданы есаплаў жолы менен анықланады. 2- хәм 3-аралықларда арматура жүзеси 7- хәм 12- кесимлердеги минус моментлер менен $M_5=-3,3 \text{ кНм}$ хәм $M_6=-4,4 \text{ кНм}$ бойынша анықланады. Есаплаў ең үлкен момент бойынша әмелге асырылады.

3-аралықта:

$$\alpha_m = \frac{M_1}{\gamma_{b2} R_b b_f^1 h_0^2} = \frac{4,4 \cdot 10^5}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 200 \cdot 36,5^2 \cdot (100)} = 0,013 \quad \zeta = 0,994$$

$$A_s = \frac{M}{R_s \cdot \zeta \cdot h_0} = \frac{4,4 \cdot 10^5}{225 \cdot 0,994 \cdot 36,5 \cdot (100)} = 0,54 \text{ см}^2$$

Конструктив көз қарастан төмендегини қабыл қыламыз:

$$2 \text{ } \varnothing 10 \text{ A-I, } A_s = 1,57 > 0,54 \text{ см}^2.$$

3. Биринши аралықтағы таянышта ($M_2 = -79,3$ кНм, сымтордың кесе арматурасы диаметри $d = 6$ мм, классы А-III):

$$\alpha_m = \frac{M_1}{\gamma_{b2} R_b b_f^1 h_0^2} = \frac{79,3 \cdot 10^5}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 200 \cdot 36,5^2 \cdot (100)} = 0,0228 \quad \zeta = 0,869$$

Талап етилген арматура жүзеси

$$A_s = \frac{M}{R_s \cdot \zeta \cdot h_0} = \frac{79,3 \cdot 10^5}{355 \cdot 0,869 \cdot 36,5 \cdot (100)} = 7,042 \text{ см}^2$$

болып, ени $b_f^1 = 200$ см болған полкаға еки қатар сымтор көринисінде жайластырылады. Полканың хәр бир метрине бир сым тор ушын $A_s^1 = \frac{A_s}{b_f^1 \cdot 2} = \frac{7,042}{2 \cdot 2} = 1,76 \text{ см}^2$ майдан туўры келеди. $\frac{4Bp - 1 - 200}{6A - III - 150} 4520 \times L$ түрдеги

майданы $A_s = 1,84 > 1,76 \text{ см}^2$ болған сымтор қабыл қыламыз. Сымторлардың исши кесе стерженлериниң үзилиў орынлары бир тәрепте таяныштан $\frac{l_o}{4} = \frac{7750}{4} = 1940$ мм, қарама қарсы тәрепте $\frac{l_{o1}}{3} = \frac{7750}{3} = 2580$ мм аралықта белгилеймиз (5,4-сүўрет).

4. Қалған орта таянышларда ($M_4 = -69,3$ кН·м):

$$\alpha_m = \frac{M_1}{\gamma_{b2} R_b b_f^1 h_0^2} = \frac{69,3 \cdot 10^5}{0,9 \cdot 14,5 \cdot 200 \cdot 36,5^2 \cdot (100)} = 0,199 \quad \zeta = 0,889.$$

$$A_s = \frac{M}{R_s \cdot \zeta \cdot h_0} = \frac{69,3 \cdot 10^5}{355 \cdot 0,889 \cdot 36,5 \cdot (100)} = 6,01 \text{ см}^2$$

Жоқарыдағы сыяқлы $A_s^1 = \frac{A_s}{b_f^1 \cdot 2} = \frac{6,01}{2 \cdot 2} = 1,5 \text{ см}^2$. Бұған туўра келетуғын сым

тор $\frac{4Bp - 1 - 200}{6A - III - 150} 4520 \times L$ болып, **майданы $A_s = 1,84 > 1,5 \text{ см}^2$** .

2.2. Темир бетон хэм текшелер конструкциялары есабы

Бул бөлим жойбарлауға берилген тапсырма тийкарында жойбарланған. Бул бөлимде жойбарлауға берилген тапсырмаға тийкарланып имарат курылысының исши сызылмалары жойбарлары ислеп шығылған.

Жойбарланып атырған имарат – жер төле қабаты менен биргеликте 2 кабатлы болып деформация шоги менен бөлінген. Имарат жүк көтериуши негизи яғный үстинлер, ригеллер монолит темир-бетонлардан жойбарланған. Имарат фундаменти жүк көтериуши гербишли дийуаллар астында В20 (М250) класслы портланд цементинде таярланған өз-ара кесилген монолит темир бетон лента сыяқлы, үстинлер астында болса, үстин сыяқлы қылып жойбарланған.

Ригеллар монолит темир–бетонлардан таярланып болып, кесимлери тууры төрт мүйешли формада 400x500 мм. етип, В25 класстағы бетонлардан таярланады. Кабатлар арасында бастырмалар монолиттен, сарбастлардан, бикрлик диафрагмалардан, байлаушы балкилерден хэм курылыс майданында темир – бетонлардан монолит усылда орнатылады.

Металл конструкциялары (КМ) бөлими. Бул жойбарда металл фермалы конструкциялар тамаша залында спорт бөлими хэм көргизбе залында жабылған КМК3.03.02-98 “Металл конструкцияларды ислеп шығарыу қағыйдасы”, КМК3.04.02-97 Коррозиядан қорғау, Ислеп шығарыу хэм қабыл етиу қағыйдасы”на сай таярланады. Металл конструкциялары элементлери бойынша хэмме ислер норматив хужжетлер талаптар бойынша орынланған.

1. Кепсерленген бирикпели конструкцияларда А-III, маркаси 25Г2с

болған арматура полат қабыл етилген.

2. Кепсерленген бирикпелерди қабыл қылынбайтуғын конструкцияларда А-III, 35ГС арматура полатлары ислетилген.

Металл конструкциялардың коррозияға қарсы қорғауды КМК2.03.11-96 «Иншаатларды хәм қурылыс конструкцияларын коррозиядан қорғау» қағыйдаларға мууапық орынланады.

Хәмме металл конструкциялары бир-бири менен сваркиленип байланысқан.

Кепсерлеу материаллары ҚМҚ 2.03.05-97, 55-таблица бойынша қабыл етилген. Металл конструкцияларының элементлерин бирлестириуде қолда исленген монтаж сварка ислерин С345 полаттан Э42А электродларда ислеп шығылады. Мүйеш чокларын хәмме минимал өлшемлери КМК2.03.05-97 “Полат констукциялары. Жойбарлау тийкарлары” 14.1 бойынша қабыл етиледі.

ТЕХНИКАЛЫҚ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКИШЛЕР

Улыұма майданы – 22000 м²;

Қурылыс майданы - 11000 м²;

Имарат жер үсти бөлиминиң қурылыс көлеми – 157142 м³;

Имарат жер асты бөлиминиң қурылыс көлеми – 14015.2 м³;

ТЕКШЕ

Текшелер қабатлар арасындағы байланысты әмелге асырыуға хызмет етиўши тийкаргы жүк көтериўши конструкциялардың бири, буннан тысқары текшелер тәбийий апатшылық, өрт хәм авария уақтында адамларды имараттан тез эвакуация етиў хызметин орынлайды.

Амударья районы Манғыт қаласы Қыпчак көшеси бойындағы “Көргизбе сарайы имараты” текшелери тийкарынан бир қабатлы болғанлығы ушын заллар хәм дәхлизлер 2-қабатта жайласқан болып тийкаргы шығыўшы еки хәм пожарный еки текше бар, олардың хәммеси 2 маршлы болып жойбарланған, тийкаргы хәм жәрдемши

текшелер, қабатлар арасындағы адамлардың күнделікли қатнауы хәм имараттан сыртқа шығыуы ушын хызмет етеди.

- жәрдемши текшелерге- өрт өширеуде, авария уақтында пайдаланылатуғын, шертекке шығыу хәм жер төлеге түсиу ушын хызмет ететуғын текшелер киреди. Текшелер қыя жайласқан маршлар, горизонталь хәм хәрекет қәуипсизлигин тәмийинлеуши тутқышлардан ибарат.

Текше дийуаллары жетерли дәрежеде өртке шыдамлы болған арнаулы ханаларда текше кетеклерде қурылады. Имараттағы текшелер саны жайласуы, өлшемлери, қабыл қылынған имараттың архитектуралық- жойбар шешимине, қабатлар санына, адамлар хәрекеті ағымының интенсивлигине туурыдан-тууры байланыслы болады.

Текшелер төмендеги тийкарғы талапларға жууап бериуи керек: беккем, хәрекет қәуипсизлиги, өрт қәуипсизлиги, хәрекет уақтында шаршамаслық, гигиена, экономикалық хәм т.б. Қабатлар арасындағы текшелердеги маршлардың санына қарап 1,2,3,4 маршлы текшелер болады.

Текшелер материаларға қарап: ағаш, полат, темир бетон, жыйналмалы дәрежесине қарап: биргелкили, жыйналмалы, жыйналма блоклы болады.

Тийкарғы текшелер бийиклиги менен ениниң өлшемлери 1: 2 деп қабыл етилген, яғный 150мм: 300 мм. Текше марштың қыялық мүйеши $\alpha = 27^\circ$ қурайды.

Текше марштың қыялығы оның ени, имараттағы орны хәм орынлайтуғын уазыйпасына байланыслы әдетте горизонтал тегисликте орташа инсан қәдеминиң узынлығы 500-600 мм қурайды. Текшеден көтерилю қолай болуу ушын текше өлшемлери қәдем узынлығына теңлестирилген, текше бийиклиги (В) хәм ениниң(Э) өлшемлери $\text{Э} = 2\text{В} = 300 \times 2 = 600$ мм қурайды.

Тийкарғы текшелер бир маршағы текшелер саны 18 ден хәм 3 тен кем болмаўы керек. Маршлар арасы ең кеминде ени 100мм ға тең бослық қалдырылыўы керек (өртти өшириў шлангилерин өткериў ушын).

Конструктивлик шешимге қарап капитал қурылыста текшелер 2 тийкарғы шешим тийкарында индустриал усылда таярланбақта.

- ири бир қабат ушын хәр бириниң аўырлығы 101,5 тонна болған 5 элементтен ибарат, яғный 3 сыпаша хәм 2 марш
- аўырлығы 3 тонна әтрапындағы 2 элементтен ибарат текше 2 ярым сыпа менен бирге қуйма рәўиште таярланады, яғный үлкейтилген элементлерден ибарат болған текше маршларының хәм сыпашаларының формалары түрлише болыўы мүмкин.

Полат косоурларға (қаптал) орнатылған темир бетон текшелер тийкарынан полат каркаслы имаратларда ислетиледи.

2.3.ҚАБАТЛАР АРАСЫНДАҒЫ БАСТЫРМАЛАР

Қабатлар арасындағы бастырмалар ишки хәм жүк көтериўши хәм тосып турыўшы горизонтал конструкциялар болып, имараттың бийиклиги бойынша қабатларды бөлип турады.

Қабатлар арасындағы бастырмалар өзиниң жеке аўырлығы, вертикал тосып турыўшы конструкциялар жүгин, буннан тысқары, интерьерда жайласқан предметлер, әсбап үскенелер, адамлар жүклерин көтерип усы жүклерди имараттың жүк көтериўши дийўалына узатып берип турады.

Қабатлар арасындағы бастырмалар даўыс изоляциясы хәм ыссылық изоляцияларын тәмийинлейди хәм де қаттылық хәм беккемлик талапларына жуўап береді. Қабатлар арасындағы бастырмалардың әхмийети, конструктив дүзилисиниң беккемлиги хәм баҳасына қарап имарат дийўаллары сыяқлы әхмийетли хәм жуўапкершиликли конструкция болып есапланады.

Қабатлар арасындағы бастырмалардың улыма бақасы имарат бақасының 20%, сарпланған мийнет муғдары 25% қурайды.Қабатлар арасындағы бастырмалар жайласу орнына қарап:

- а)Қабатлар арасындағы бастырмалар;
- б) Шертектен ажыралып турушы бастырмалар;
- в) Жер төле қабатларын ажыратып турушы бастырмалар.

Акустик қасийетлерине қарап: а) акустик бир курамлы; б) акустик көп курамлы. Конструктив түрине қарап: а) тосықлы; б)жыйналмалы темир-бетон панеллерден исленген; в) биргелкили темир-бетон; г) тосықсыз бастырмалар. Статистикалық жумысына қарап бастырмалар тийкарынан ийилиуге ислейди.

Қабатлар арасындағы бастырмалардың ийилиу шегарасы бастырма узынлығының 1/200-1/400 ден аспауы керек. Бастырмаларға тасир етиуши кушлер бастырмалардың конструктив түрин таңлауда тийкаргы фактор болып есапланады.

Ең көп тарқалған қабатлар арасындағы бастырмалар түри иши геуекли плиталар болып есапланады. Бул түрдеги плиталар унификацияланған хэм индустриал болып санаат пукара имаратлары қабатлар арасындағы бастырмалардың тийкаргы түри болып есапланады.

Сейсмологиялық жақтан беккем имаратлардың бастырма панеллери өлшеминде жасалып төрт мүйеши менен дийуалға тирелиуи лазым. Бастырма панеллери биргелкили плиталардан таярланады.

Егерде бастырма бөлек элементлерден ибарат болса, онда бундай халда элементлер беккем бириктирилип, сейсмик кушлерди белистире алатуғын горизонтал диск пайда етиуи керек. Буның ушын панель шетлеринде ойықлар хэм ашық арматуралар қалдырылады.

Арматуралар қоңсы элемент арматуралары менен скаркиленеди, соң ойықлар бетон менен қапланады. Нәтийжеде пайда болған шпонка тутас панеллердің өз-ара жылжыуына хәм үзилиуине қарсылық көрсетеди.

Биргелкили бастырмалар плиталарының тирелиу бети дийуал панеллердің қалыңлығына байланысly. Панель қалыңлығы 12,14 хәм 16 см болса, тирелиу аралығы кеминде 56 см етип алынады. Бастырма панеллер дийуал панеллери үстине төселген, маркасы 100 ден артық болған цемент араласпа қатламына орнатылады. Бул жоқары қабат элементлериниң ауырлығына астыңғы қабат дийуаллары бәрше тирелиу бетлери бойынша бир нормада узайтылыуын тәмийинлейди.

Қабатлар арасындағы бастырмалар монолит темир бетон ригелларға таянады.Қабатлар арасындағы бастырмалар Ø16А-III хәм Ø8А-III (ГОСТ5781-82*), Ø12А- III, -8х70 сыяқлы пластиналар хәм В25 класслы бетон ислетиледи.

**Ш.Қурылысты шөлкемлестіріу
хәм мийнетти қорғау бөлими**

3.1. Құрылысты шөлкемлестіріу

Құрылысты шөлкемлестіріу жойбары (ҚШЖ) құрамына төмендегі құжаттар кіреді.

а) Құрылыстың календарлық жобасы-бұнда құрылыстың тийкарғы хәм жәрдемші имаратларының, технологиялық бөлелерінің жұмыс этаптарының іске қосыу комплекслерінің құрылыс уақты, мүддеті хәм гезеклігі анықланады.

Соның менен бірге бұл жобада имаратлар хәм құрылма (конструкцияларға) құрылыс периодлары бойынша бөлістірілген қаржылар көрсету менен бірге құрылыс монтаждау жұмыстарының көлемлері де көрсетіледі.

Таярлық периодының жобасында жұмыстардың көлемі айма-ай бөлінеді хәм бұл жоба өз алдына іслеп шығылады.

б) Құрылыстың тийкарғы хәм таярлық периодының жетекші жобалары.

Бұл жобада тұрақлы хәм уақытша имаратлар хәм құрылмалардың, материаллардың жыйналыу орындары, тұрақлы хәм уақытша темир, автомобиль жолдардың құрылыс механизмдерінің жайласу орындары, құрылысты суу, электр энергиясы, газ хәм тағы басқалар менен тәмийнлеу, бузылуға тийіс болған имаратлар хәм геодезиялық белгілер көрсетіледі.

в) Шөлкемлестіріу-технологиялық схемалар.

г) Жойбар-смета құжаттері тийкарында анықланған тийкарғы имаратлар хәм құрылмалар, іске қосыу комплекслер ведомосты.

д) Қурылысушынкереклиболған материаллар, конструкциялар, бұйымдар, үскенелер бойынша талаплық ведомосты.

е) Қурылысушынкереклиболған транспорт хэм механизмдердің талаплық графиги.

ж) Қурылысушынкереклиболған рабочий (жұмысшы) кадрлар талаплық графиги.

з) Түсиник хат-бул хата қурылыс параятының характеристикасы (мәнзили, ықлымьх.т.б) қабылланған өндирисусыларынның хэм қурылыс монтаждау, арнаулы жұмыстардың бирге ислеу мүмкиншилиги, вахтовой усылды пайдаланыу мүмкиншилиги.

ҚМЖ (қурылыс монтаждау жұмыстар) ның сапасын инструменталь бақлап барыу талаплары, мийнетти қорғау илаждары, этираптағытәбиятты сақлау шаралары, тийкарғы қурылыс механизмдердің, транспорт, энергия тасыушылар (суу, газ, электр энергиясы) керекли муғдарынның дәлилленейи, өндирислик кууаты көрсетилген тийкарғы қурылыс шөлкемлериниң дизими, уақытша майданшалардың (материал, конструкция, үскене) размерлери, иссызылмаларына керекли болған талаптар, қабылланған қурылыс мүддетиниң дәлилленейи: қурылыстың улуы муамүддети (соныишиндетаярлық мүддети) үскенелерди монтаждау мүддети исшикүшиниң максимум муғдары ҚМЖ ларға сарпланатуғын мийнет шығыны-адам-кун.

ҚМЖ да төмендегі толтырылған формалар болыуы керек.

№1 п/п	Форма NN	Форманыңаты	Ким жууапкер	Ким мененкели силди
1	1	Қурылыстыңкалендарлық планы (объект бойынша)	Қурылысшөлкемибаслы гы, бас инженер	буйыртпа шы
2	2	Тийкаргықурылыс монтаж жумысларыныңкөлеми	-//-	-//-
3	3	Қурылыс материалларыүске нелери, конструкцияларыбойыншат алапведомосты.	-//-	-//-

Жумысларды жүргизиу жойбары (ЖЖЖ)

Буған төмендегилер киреди:

а) Объекттиң календарлық планы, жумысты бирге жүргизиу мүмкиншиликлери хәм олардың избе-излиги хәм мүддетлери, қурылыс машиналарының ислеу уақты, мийнет ресурслары хәм механизация қуралларына болған талаптар.

Бригадаларға тапсырылған жумыслар этаптары хәм олардың кәсиплик, квалификациялық қурамы жумыслары киреди.

б) Қурылыстың бас жобасы-буған қурылыс майданшаларының шегаралары хәм оның қоршауының түрлери, қурылыс дәуиринде уақытша пайдаланылып атырған жер асты, үсти, хауа арқалы өтетуғын коммуникация тармақлары, транспорт қуралларының хәм схемалары,

қурылыс механизмдердің тоқтау орынлары, тұрақты және уақытша имараттардың, құрылыстардың жайласу орынлары, құрылыс материалдарының, құрылыстардың жиналу орны. Құрылыста тұрақты және уақытша энергия тасушылар (ток, газ, су, пар қ.т.б) менен тәмімлеу схемалары, техника қауіпсізлігі ілажлары қ.т.б.

в) Комплектлеу ведомосты-материаллар, конструкциялар, үскенелер менен тәмімлеу графиги.

г) Объекті құрылысшы кадрлар, транспорт, механизмдер менен тәмімлеу графиги.

д) Технологиялық карталар.

е) Қауіпсізлік техникасы бойынша ілажлар.

ж) Түсінік хат-бұнда (ЖЖЖ) даны барлық ісленетуғын жұмыстарға кең түсінік беріледі.

ЖЖЖнамына формалар кіреді.

№1 п/п	Форма	Форма атлары	Кім жууапкер	Кім мененкелісіді
1	1	Объект бойынша жұмыстарды жүргізу календарлық жобасы	Құрылысшөлкемі бас инженері	бұйыртпашы

2	2	Объектте қурылыс материаллары. Конструкциялары үскенелери менен тәмийнлеу графиги объекттеги қурылысшылардың (жұмысшы) хәм кетграфиги.	Бас инженер Участка баслығы	бұйыртпашы
3	3	Объекттеги тийкарғы қурылыс механизмлериниң хәмкет графиги.	Участка баслығы Бас механик	бұйыртпашы

3.2.Қурылысты шөлкемлестиріу хэм мийнетти қорғау бөлими, мақсети хэм ұазыйпасы

Өзбекистан Республикасы Олий Мажлиси 1995жылы 21 декабрьде 161-1 санлы Өзбекистан Республикасының “Мийнет кодекси”н тастыйықлады. Республикамызда мийнетти қорғаудың хуқықый тийкарлары Өзбекистан Республикасы Конституциясы хэм Өзбекистан Республикасының “Мийнетти қорғау хақындағы” нызамы менен беккемленген.

Усы нызам ислеп шығарыу хэм дем алыу орынларында, мийманханаларда мийнетти қорғауды шөлкемлестиріудің жалғыз бир тәртибин белгилейди, хэм де пуқаралардың саламатлығы хэм мийнетти қорғауды тәмийинлеуге қаратылған.

Мийнетти қорғау – бул тийисли нызам хэм басқада норматив хужетлер тийкарына әмел кылыушы, инсанның мийнет процессиндеги қәуипсизлиги, сау-саламатлығы хэм ис қәбилиетин сақлауды тәмийинлеуге қаратылған социал-экономикалық, техникалық усыллар системасынан ибарат .Жойбарланып атырған “ (1,2-2м²) көргизбе сарайы имараты” орайы Амударья районы Манғыт қаласы Қыпчак көшеси бойында жайласқан. Имаратта мийнет қәуипсизлигинің алдын алыу, имаратта ислеп атырған исшилер хэм келип кетиушилер саламатлығын сақлау, тосаттан жарақатланыу сыяқлы бахытсыз хәдийселердің алдын алыу талап етиледі.

Қурылыста мийнет санитария гигиенасы

Амударья районы Манғыт қаласы Қыпчак көшеси бойында жойбарланып атырған көргизбе сарайы имараты пайдаланыуда хэм қурылысында мийнет қәуипсизлиги, санитария гигиенаға итабар қылыу, исшилерди ис уақтында жарақатланыудың алдын алыу ушын қойылатуғын талаплар орынланған.

Дем алыу хэм ис процессинде жарақатланыудың алдын алыу хэм гигиена бирден бир тийкарғы шәрт болып есапланады. Егер адам күн бойы үзиликсиз мийнет нормасында көрсетилген уақыттан артықша ислесе, онда физикалық шаршау менен бир қатарда рухый шаршау да пайда болыуы мүмкин. Буның үстине егер исши узақ уақыттан берли жүдә көп қарарлар қабыл қылуы ямаса жүдә көп әсбаптардың көрсеткишлерине қарап турыуға тууры келсе, онда рухый жақтан шаршау физикалық шаршаудан алдын келиуі мүмкин. Ис уақтында шауқым, титиреу, газ, шаң хэм нурланыу болыуы рухый шаршауды тезлеттиреді хэм кисиниң дурысемес хәрекет қылуына, жарақатланыуына ямаса авария халатын жүзеге келиуіне алып келиуі мүмкин. Соның ушын администрация жұмыс хэм дем алыу тәртинде қатаң әмел қылуы керек. Соның менен бирге көргизбе сарайы исшилерге кийим алмастыруу, гигиена ханаларын шөлкемлестирип бериуі, әсиресе көргизбе сарайының складында санитария гигиенасына қатаң итибар бериуі керек.

«Көргизбе сарайы» ның вестибюль бөлиминде хәжетхана мийманларға қолай қурылған. Гардероб хэм административ бөлиминде хәжетханалар қолай етип орнатылған.

Қурылыс майданы қәуипсизлигин тәмийинлеу

Қурылыс майданында ис басламастан алдын буйыртпашы тәрпинен бас пудрат(тийкарғы жұмысты ислеушилер)шөлкемлери бәрше қурылыс жойбарларын толық исленген халда усыныс етилиуі лазым. Бул жойбарлар қурамында олардың ажыралмас бөлими болып есапланыушы қурылысты шөлкемлестириу жойбарлары болыуы шәрт хэм оларда қәуипсизликти тәмийинлеу мәселелерин хәзирги заман талаптарына жууап бере алатуғын халда толық сәулендириу керек.

Мийнетти қорғауда зәрүр болған шара–илажлар жойбарлау дәуиринде екінши басқышта шешиледі.

Биринши басқыш: жойбарлау дәуірінде қурылысты шөлкемлестіріу жойбарын дүзиу, яғный қурылыстағы улыуа қәуипсизликти тәмийинлеуши илажларды алып барыу хәм ҚМҚ талапларына әмел етиуден ибарат.

Екинши басқыш: қурылыс уақтында хроникалық дауам ететуғын жұмыстарды орынлау қәуипсизлигин тәмийинлеу хәм де қәуипсизликти тәмийинлейтуғын жұмысты орынлау жойбарын дүзип, кейин ала усы жойбар тийкарында жұмыс дауам еттириледі.

Өрт қәуипсизлиги

Манғыт қаласы ушын Қыпчак көшеси бойына жойбарланып атырған «Көргизбе сарайы» имараты өрт қәуипсизлиги талапларына әмел қылған халда өртке қарсы илажлар есапқа алынған.

Усы жойбарда өрт уақтында исши хызметкерлер хәм имараттан пайдаланыушыларды көшеге тезирек алып шығыу ушын имаратқа кириу хәм шығыу бөлимлериниң хәр бир бөлимінде арқа тәрәпинде шығыу ауызлары жайластырылған, кириу аузы болса тийкарғы вестибюльдан хәулиге өтиледі хәм бөлек хәр бир бөлимге кириледі тамаша залының кириу бөлими бөлек сыртқы тәрәптен кириледі өрт есиклери залдың еки тәрәпинен шығылады.

Имарат атырапында өрт өшириу машиналары хәрекетлениуи ушын 20 метрли жол жойбарланған, тийкарғы қорғау үскенеси бул жойбарда қолланылған қурылыс үскенелерин дурыс таңланғанлығынан ибарат

Көргизбе сарайы имаратының вестибюль бөлимінде өрт қәуипсизлиги текшеси жайласқан бул текше өрт уақтында иштен жабылады. Қаптал тәрәпинде сыртқа алып шығыушы есик бар.

Көргизбе сарайындағы тамашагөйлер өрт уақтында еки қаптал тәрәпинде хәм алдыңғы бөлиміндеги есиклер арқалы шығыуы мүмкин. Көргизбе

сарайында тамашагөйлер нормативке тийкарланып қойылған 20м аралықтағы үш есиктің бiреуiнен шығыуы мүмкин.

Өртти тез жоқ қылыу ушын көп ғана рауажланған мәмлекетлерде СПРИНКЕРли автомат система орнатылған. Стандарт спринкер ериуши вентил көринисинде болып, өрт уақтында вентил тесиги ериу нәтийжесинде жоқары басымдағы суу өртти өширеди. Спринкерлер 3-4 метр аралықта орнатылады. Спринкер системасы экономикалық жақтан экономлы болып есапланады. Егер имаратта өрт шықса өрт қәуипсизлиги хызметкерлери келгенше жалынды белгили муғдарда кемейтиреди. Яғный оны ҳәр бир объектке индивидуал есаплап анализ қылған халда усыныс етиледи.

Жуӯмақлаӯ

Жуўмақлаўшы бөлим

Бул жойбар Амударья районы Манғыт қаласына мөлшерленген. Жойбарда фасадлар, қырқым, перспектива ҳәм олардың экспликациялары көрсетилген. Жойбар Қарақалпақстан климаты ҳәм оның сейсмикасын есапқа алған заманагөй проект. Питкерий қәнийгелик жумысының архитектуралық ҳәм қурылыс бөлими, конструктив есаплаў бөлими, мийнет қәўипсизлиги бөлими киргизилген. Имараттың дийўалларына пискен гербиштен пайдаланылған, маркасы М-100. Қапы ҳәм айналары ҳәзирги заманагөй қурылыс материалларынан пайдаланылды.

Өзбекстан Республикасы өз ғәрезсизлигине ерискенен кейин миллий дәстүрлеримизди қайта тиклеўди раўажландырыўға үлкен итибар бермекте. Хәзирги заман имаратларын жойбарлаўда заманға сай етип, соның менен бирге миллий усылда дүньяда тәкирарланбас биаларды жойбарлаўымыз керек деп есаплайман.

Пайдаланган адабиятлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2017 йил 7-февралдаги ПҚ-4947 қарори.
2. И.А. Каримов «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли»
3. «Архитектурное проектирование общественных зданий» М. Стройиздат 1985 г.
4. «Архитектура и строительство Узбекистана» № 11. 1987
5. Интерьер Раннев Москва 1987г.
6. Қадирова Т.Ф. «Ўзбекистоннинг истиқлол йиллари меъморчилиги» Тошкент 2004
7. Меъморчилик ва қурилиш муоммалари №2. 2004.
8. Жамоат бинолари ва иншоатлари ҚМҚ 2.08 – 02 – 96
9. Общественные здания и сооружение СНиП 11–Л 2 – 72
10. Кадырова Т.Ф. Пути Архитектурного возрождения Узбекистана за XX-начала XXI в.в. (Традиции и современность)-Т., 2007
11. Уролов А. Меъморий шаклларни уйғунлаштириши ва безаш. Самарканд, СамДАҚИ, 2003 й.
12. А.П. Вергунова. Архитектурная композиция садов и парков. Стройиздат-1980г.
13. Змеул С.Г., Маханко Б.А. Архитектурное типология зданий и сооружений. М.2001
14. Шукуров Ғ.Ш. «Бино ташиқи тўсиқ конструкция», «Архитектура ва иссиқлик физика»
15. ҚМҚ 2.07. 01 – 34 «Шаҳорсозлик» Тошкент 1997 й.
16. Ш.Н.К. 2.08.01-05. Турар жой бинолари.
17. ШНК 3.01.08-99 “ Турар – жой ва Жамоат бинолари ”
18. «Архитектурные конструкции» под редакцией З.А. Казбек-Казиева. Москва, 2006 г
19. “Мехнат муҳофазаси” Ўзбекистон Республикаси қонунида.
20. “Қурилишда мехнат хавфсизлиги” Азимов Х. А, Тошкент – 2003й.
21. Ўзбекистон Республикаси Давлат Архитектура ва Қурилиш қўмитаси.
- 223.КМК 3.01.02 – 00 “Қурилишда хавфсизлик техникаси”.
- 23.ШНК 2.01.02 – 04 “Ёнгин хавфсизлиги”.
- 24.КМК 2.07.02 – 96 “Инсонларнинг ҳаёти ва фаолияти”.
25. “Қурилишда мехнат муҳофазаси ва хавфсизлик техникаси” М.Отахонов, Тошкент – 1991й.